

ב"ה

התקשרות

קונטרס שבועי לאנ"ש חסידי חב"ד לחיזוק ההתקשרות
לכ"ק אדמו"ר רבי מנחם מענדל בהרה"ק רלו"י מליובאוויטש
זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע

שיחות • אגרות • פניני חסידות לפה"ש • הלכות, מנהגים וטעמיהם • ניצוצות • זמנים

תתקמ

ערב שבת קודש
פרשת דברים / חזון
ח' במנחם-אב ה'תשע"ב

יוצא-לאור עלידי
מכון ליובאוויטש שעליד
צעירי-אגודת-חב"ד באה"ק ת"ו - המרכז

מורה שיעור ללימוד היומי ברמב"ם

ח' במנחם-אב ה'תשע"ב - ט"ו במנחם-אב ה'תשע"ב

יום	יום בחודש	ג' פרקים ליום	פרק א' ליום	ספר-המצוות
ו'	ח' במנחם-אב	הלכות שמיטה ויובל פרק יב-יג. שאלו שלום וגוי'. ספר עבודה והוא ספר שמיני.. הלכות בית הבחירה.. בפרקים אלו. פרק א.	הלי שביתת עשור.. בפרקים אלו. פרק א.	מליית קסט. קע. מייע קפג. מליית רכח. מייע כ.
ש"ק	ט' במנחם-אב	פרק ב-ד.	פרק ב.	מליית עט. פ.
א'	י' במנחם-אב*	פרק ה-ז.	פרק ג.	מייע כא.
ב'	י"א במנח"א	פרק ח. הלכות כלי המקדש והעובדים בו.. בפרקים אלו. פרק א-ב.	הלי שביתת יו"ט.. בפרקים אלו. פרק א.	מייע כב. מליית סז. מייע לה. מליית פג. פד.
ג'	י"ב במנחם-אב	פרק ג-ה.	פרק ב.	מליית פה. פב. מייע לד. מליית פו.
ד'	י"ג במנחם-אב	פרק ו-ח.	פרק ג.	מייע כג. מליית עב. מייע לב. לו.
ה'	י"ד במנחם-אב	פרק ט-י. הלכות ביאת המקדש.. בפרקים אלו. פרק א.	פרק ד.	מייע לג. מליית פח. פז. עג. קסג. קסד.
ו'	ט"ו במנח"א	פרק ב-ד.	פרק ה.	מליית סח. קסה. מייע לא. מליית עז. עח.

* את השיעור של ג' פרקים ליום וספר המצוות יש ללמוד אחר חצות היום. את השיעור של פרק אחד אפשר ללמוד כל היום

זמני השבוע*

תאריך	עלות השחר*		זמן זריחה	זמן ציצית ותפילין	זריחה החמה	זמן ק"ש	חצות היום והלילה	מנחה גדולה	שקיעת החמה***	צאת הכוכבים
	72 ד'	120 ד' לפני הזריחה								
ו', ח' במנחם-אב	4.30	3.28	4.56	6.00	9.18	12.47	1.22	7.41.3	8.08	
ש"ק, ט' במנח"א	4.31	3.29	4.57	6.01	9.18	12.47	1.21	7.40.6	8.07	
א', י' במנחם-אב	4.32	3.31	4.57	6.01	9.19	12.47	1.21	7.39.9	8.06	
ב', י"א במנחם-אב	4.33	3.32	4.58	6.02	9.19	12.47	1.21	7.39.1	8.06	
ג', י"ב במנחם-אב	4.34	3.33	4.59	6.03	9.19	12.47	1.21	7.38.4	8.05	
ד', י"ג במנחם-אב	4.35	3.34	5.00	6.03	9.19	12.47	1.21	7.37.6	8.04	
ה', י"ד במנחם-אב	4.36	3.36	5.01	6.04	9.20	12.47	1.21	7.36.8	8.03	
ו', ט"ו במנחם-אב	4.37	3.37	5.01	6.05	9.20	12.47	1.21	7.36.0	8.02	

* הזמנים מתייחסים לאזור המרכז. באזור ההרים והעמקים יש שינויים שעשויים להגיע למספר דקות.
 ** לגבי זמן עלות השחר הנהוג בחב"ד קיימות שלוש דעות. הבאנו את הזמנים לפי הדעה המוקדמת ביותר והמאוחרת ביותר, וראוי להחמיר לפי העניין.
 *** זמני השקיעה כאן הם לפי השקיעה הנראית. אולם אדה"ז בסידורו ('סדר הכנסת שבת') מכיר בשקיעה האמיתית, המאוחרת ממנה "בכמו ארבע מינוטין" (לשון אדה"ז שם. שיעור התלוי במיקום ובעונות השנה).

זמני הדלקת הנרות וצאת השבת

פרשת	ירושלים		תל-אביב		חיפה		באר-שבע	
	הדה"נ	צה"ש	הדה"נ	צה"ש	הדה"נ	צה"ש	הדה"נ	צה"ש
דברים / חזון	7:04	8:19	7:19	8:21	7:12	8:22	7:20	8:20
ואתחנן / נחמו	6:58	8:13	7:14	8:15	7:06	8:16	7:15	8:14

עורך ראשי: מנחם מענדל ברוד • עורך: נחמיה קפלון • הגהה: יוסף-יצחק אולידורט

מול: מכון ליובאוויטש שעליד צעירי-אגודת-חב"ד באה"ק ת"ו – המרכז

יו"ר: הרב יוסף-יצחק הכהן אהרונוב

כתובת: ת"ד 14 כפר-חב"ד 60840, טל' 03-9607588, פקס: 03-9606169

www.chabad.org.il דואר אלקטרוני: chabad@chabad.org.il ISSN 0793-7474 אינטרנט:

נשארה עבודת ה'עקביים', אך היא העיקר

מחלוקתם של רבי עקיבא ורבי נחמיה לגבי השיר של יום השבת
 • מצד התענוג והמקיף הרחוק, המאיר ביום השבת, אין הבדל בין
 עבר לעתיד, ולכן אפשר לומר שיר על העתיד • מבין שני הפירושים
 ב'שבת', יקויים הפירוש השני רק לעתיד לבוא, אולם התחלת העניין
 ישנו כבר עתה על-ידי לימוד החסידות • השמחה מצד הזכות להיות
 בדור שמסיים את העבודה, ואין המצווה נקראת אלא על שם גומרה •
 משיחת כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו

א. אודות השיר שהיו הלויים אומרים בבית המקדש – איתא בגמרא¹ "תניא רבי יהודה אומר משום רבי עקיבא, בראשון מה היו אומרים, לה' הארץ ומלואה?² על שם שקנה והקנה ושליט בעולמו. בשני מה היו אומרים, גדול ה' ומהולל מאד³, על שם שחילק מעשיו ומלך עליהן . . . בשביעי היו אומרים מזמור שיר ליום השבת⁴, ליום שכולו שבת. אמר רבי נחמיה מה ראו חכמים לחלק בין הפרקים (שכל ששת הימים נאמרין הפרקים הללו על שם שעבר, ושל שבת על שם להבא⁵), אלא . . . בשביעי על שם ששבת".

שבת על שם להבא) היא טענה חזקה וצודקת, ומהו הטעם של רבי עקיבא שסבירא ליה שבשבת היו אומרים מזמור שיר ליום השבת, ליום שכולו שבת, שזהו על שם להבא, דלא כשאר הפרקים שנאמרים על שם שעבר?

ולאידך גיסא: מהמשך דברי הגמרא אודות המחלוקת של רבי עקיבא ורבי נחמיה, ש"קמפלגי בדרב קטינא, דאמר רב קטינא שיתא אלפי שני הוי עלמא וחד חרוב⁶ . . . אביי אמר תרי חרוב" (רבי נחמיה לית ליה דרב קטינא אלא דאביי, הלכך ליכא למימר על שם יום אחד שכולו שבת, דהא תרי נינהו⁵) – משמע, שגם לדעת ר' נחמיה שסבירא ליה "על שם ששבת", אין זה מפני שצריך להיות על שם העבר דווקא בגלל הסברא "מה ראו לחלק כו'", אלא מפני שלדעתו "ליכא למימר על שם יום אחד שכולו שבת, דהא תרי נינהו", אבל

ולכאורה צריך להבין: טענתו של רבי נחמיה "מה ראו חכמים לחלק בין הפרקים" (שכל ששת הימים נאמרין הפרקים הללו על שם שעבר, ושל

(1) ר"ה לא, א.

(2) תהלים כד, א.

(3) שם מח, ב.

(4) שם צב, א.

(5) פרש"י ר"ה שם.

(6) שזוהי הדיעה שהובאה בחסידות ונתבארה בתורת החסידות (נסמן בלקו"ש ח"ז ע' 192 הערה *21).

ג. והנה, מהעניינים שהיהו ב"יום שכולו שבת" הוא עניין השבת המזיקים, כדאיתא במדרש¹¹ "ליום השבת, למשבית מזיקין מן העולם שלא יזיקו, וכן הוא אומר¹² וגר זאב עם כבש". ובפרטיות יותר¹³:

בנוגע ליום השבת - מצינו שקליפת נוגה עולה למעלה, אבל ג' קליפות הטמאות נשארים במקומם, וצריך לדחותם (וזהו טעם איסור הכנסה והוצאה בשבת - כדי שלא תהיה כניסה ואחיזה לג' קליפות הטמאות¹⁴ ("זיי זאלן זיך ניט אריינכאפן")). וזהו גם ב' הפירושים ב"שבת" - מלשון שביתה ומלשון השבתה - כנגד הפעולה של שבת בקליפת נוגה ובג' קליפות הטמאות: בקליפת נוגה - נעשה עניין השביתה, ששביתה ומנוחה הוא עניין העלייה; ובג' קליפות הטמאות - נעשה עניין ההשבתה, היינו, שצריך לדחותם. ובזה הוא החידוש לעתיד לבוא - שתהיה עלייה גם לג' קליפות הטמאות, שזהו עניין "למשבית מזיקין מן העולם שלא יזיקו".

ד. והנה, אף שעניין זה יקויים לעתיד לבוא, מכל מקום, התחלת העניין ישנו כבר עתה, שהרי על-פי מה שכתב הרמב"ם¹⁵ שאלף הששי הוא בדוגמת ערב שבת, נמצאים אנו בערב שבת אחר הצות, שאז מתחילים כבר עניני השבת, כולל גם עניין בירור הקליפות.

ובפרט לאחר שכבר "כלו כל הקיצין"¹⁶, כולל גם הקיצין של גדולי ישראל בדורות האחרונים¹⁷, כמו ה"קץ" של הצמח-צדק על שנת תר"ח, ה"קץ" של כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע על שנת תרס"ו, וה"קץ" של כ"ק מו"ח אדמו"ר על שנת תש"ג, כדאיתא ב"הקריאה והקדושה", ואומרים גם בשם כ"ק מו"ח אדמו"ר גם על השנים תש"א ותש"ד -

(11) תו"כ בחוקותיו כו, ו. יל"ש שם רמז תערב.

(12) ישע' יא, ו.

(13) בהבא לקמן - ראה רשימות הצ"צ לתהלים (יהל אור) עה"פ (ע' שכח ואילך. ס"ע תרל ואילך). וראה גם לקו"ש ח"ז ע' 59 ואילך.

(14) ראה טעמי המצוות ושער המצוות להאריז"ל פ' בשלח.

(15) בראשית ב, ג.

(16) סנהדרין צז, ב.

(17) ראה "מגדל עז" (כפ"ח תש"מ) ע' תפג ואילך. וש"נ.

לולי זאת, יכולים שפיר לפרש על שם להבא? ויש להוסיף בקושיא על הפירוש שקאי על שם להבא, שלכאורה צריך להיות השיר על שם העבר דווקא (לא רק כדי שלא לחלק בין שאר הפרקים, אלא גם) בגלל טעם נוסף - שהרי שיר ענינו שמחה (כמובן גם ממאמר רו"ל¹⁷ "אין אומרים שירה אלא על היין . . . המשמח⁸ אלקים ואנשים"), ושמחה היא דווקא על דבר שישנו כבר בפועל, ולא על דבר שיהיה בעתיד, ומצד זה צריך להיות גם שיר השבת על שם העבר דווקא?

ב. ונקודת הביאור בזה:

שבת - ענינו תענוג, וידוע שתענוג הוא מקיף הרחוק.

ובהקדמה⁹ - שיש פנימיים ומקיפים, ובמקיפים גופא ישנו מקיף הקרוב ומקיף הרחוק, שהחילוק ביניהם הוא על דרך ובדוגמת החילוק שבין לבוש לבית, שלבוש הוא מקיף הקרוב העשוי לפי מדת האדם, היינו, שעם היות שאין בו התחלקות כמו בבחינת פנימי, מכל מקום הרי הוא עשוי לפי מדת האדם, ויש בו התחלקות בערך המקיף על כל פנים, מה שאין כן בית הוא מקיף הרחוק שאינו עשוי לפי מדת האדם, ואין בו התחלקות אפילו בערך המקיף, כפי שרואים במוחש שכמה אנשים שחלוקים זה מזה במדת אורכם ורוחכם וגובהם, נכנסים בבית אחד.

ועניינם של מקיף הקרוב ומקיף הרחוק בכוחות הנפש הוא רצון ותענוג: רצון הוא מקיף הקרוב, ותענוג הוא מקיף הרחוק.

וכיון שבמקיף הרחוק אין עניין של התחלקות - סרה הקושיא "מה ראו חכמים לחלק כו", כיון ששבת שענינו תענוג, מקיף הרחוק, הוא למעלה מהתחלקות של עבר ועתיד, והיינו, שכל חילוקי הזמנים של עבר הווה ועתיד נמצאים יחד, ובמילא, יכולים שפיר לומר שירה על שם להבא, וכידוע¹⁰ שיש ניצוצי גאולה בכל יום.

(7) ברכות לה, א. וש"נ.

(8) ס' שופטים ט, ג.

(9) ראה לקו"ת ברכה צח, ד ואילך. ובכ"מ.

(10) ראה רמ"ז לזח"ג קיב, סע"א (הובא באוה"ת נ"ך ח"ב ע' א'פז).

"יום שמחת לבו זה בנין בית המקדש".
ועיקר החורבן הוא – לא החורבן דשבעה עשר בתמוז, אלא החורבן בתשעה באב דווקא, שבו חרב בית המקדש²¹.
וזהו גם מה שאמרו חז"ל²² נשבע הקב"ה שלא יבוא בירושלים של מעלה עד שיבוא בירושלים של מטה – שירושלים של מעלה הוא עניין יחוד או"א, וירושלים של מטה הוא עניין יחוד ז"ן דווקא – כיון שהעיקר הוא יחוד ז"ן דווקא.
ומזה מובן גם מעלת העבודה שבבחינת עקב

הרי כבר כלו גם הקיצין הללו,
ומה שאמרו ש"אין הדבר תלוי אלא בתשובה"¹⁶
– הרי גם עניין התשובה נעשה כבר, וכדברי כ"ק מו"ח אדמו"ר¹⁸ (גם בשם הגאון הרגצ'ובי) שאנחה של יהודי ("אִיִּדִישְׁעֵר קרעכץ") היא תשובה עילאה, ואם כן, הרי זה כבר הזמן של ביאת המשיח.
כל העניינים נשלמו כבר בדורות שלפנינו, ולנו נשארה רק העבודה בבחינת עקביים, וגם עבודה זו נעשתה כבר, ונשאר רק דבר קטן ("אִיִּדִישְׁעֵר קרעכץ")

צריכים אנו לשמוח שזכינו להיות בדור זה, לאחרי שכל העניינים נשלמו כבר בדורות שלפנינו, ולנו נשארה העבודה שבבחינת עקב, שהיא העיקר

דווקא. וכידוע²⁴ גם המשל מהקזת דם, שכאשר יש חולי בראש, אזי מקיזים דם ברגל, ועליידי זה מתרפא הראש, ונמשך ממנו גם לרגל כו'.

ומצד מעלת העבודה שבבחינת עקב דווקא, צריכים אנו לשמוח שזכינו להיות בדור זה, לאחרי שכל העניינים נשלמו כבר בדורות שלפנינו, ולנו נשארה העבודה שבבחינת עקב, שהיא העיקר, ואין המצוה נקראת אלא על שם גומררה²⁵.

ו. ומכל זה מובן שעתה יכול להיות עניין השיר "ליום שכולו שבת", על שם להבא – כי, נוסף על האמור לעיל ששבת הוא למעלה מהתחלקות של עבר ועתיד, הרי עתה נמצאים אנו כבר בערב שבת אחר חצות, שאז מתחילים כבר העניינים של יום שכולו שבת, השבתת המזיקים וכו'.

והנה, הסיבה להשבתת המזיקים ("לא ירעו

קליינעקייט"), וכשישלימו זאת – תבוא הגאולה השלימה.

ד. ויש להוסיף, שאף שהעבודה עתה היא בבחינת עקב בלבד, הרי נוסף לכך שבזה תלויה שלימות העבודה של כל הדורות, צריך לידע שיש מעלה מיוחדת בעבודה שבבחינת עקב דעקב דווקא. וכידוע שעיקר המעלה היא לא ביחוד או"א, אלא ביחוד ז"ן דווקא.

וזהו גם שמצינו בנוגע לכללות עניין החורבן – שעיקר החורבן הוא בתשעה באב, שבו נחרב בית המקדש:

על הפסוק¹⁹ "ביום חתונתו וביום שמחת לבו" – דרשו חז"ל²⁰ "ביום חתונתו זה מתן תורה, וביום שמחת לבו זה בנין בית המקדש". וכנגדם הם ב' העניינים של שבעה עשר בתמוז ותשעה באב: בשבעה עשר בתמוז נשתברו הלוחות ושרף אפוסטמוס את התורה – כנגד "יום חתונתו זה מתן תורה", ובתשעה באב חרב בית המקדש – כנגד

(18) אגרות קודש שלו ח"ג ס"ע תקנא (נעתק ב"היום יום" ג תמוז).

(19) שה"ש ג, יא.

(20) תענית כו, ב (במשנה).

(21) כיון שהעיקר הוא לא יחוד או"א, אלא יחוד ז"ן (?).

(22) תענית ה, א. זח"ג טו, ב.

(23) ראה ספר הליקוטים (דא"ח להצ"צ) ערך ירושלים ע' א'שפז ואילך. וש"נ.

(24) ראה לקו"ת ר"פ נצבים. ובכ"מ.

(25) תנחומא פרשתנו ו. הובא בפרש"י פרשתנו ת, א.

שכל מציאותם היא מי הם, ומיד שפורשין כו'²⁸, היינו, שנרגש אצלם הביטול לאלקות. ועלידי זה נעשה עניין השבתת המזיקין, שאפילו בג' קליפות הטמאות נעשה המעמד ומצב ד"לא ירעו ולא ישחיתו".
[כ"ק אדמו"ר ציוה לנגן (עוד פעם) "אני מאמין"].

(משיחת ש"פ עקב ה'תשי"ג; תורת מנחם כרך ט, עמ' 120-125)

ולא ישחיתו"²⁶) היא – (כסיום והמשך הכתוב) "כי מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים". ומזה מובן שעכשיו צריכה להיות הדגשה מיוחדת בנוגע ללימוד החסידות – לימוד העניינים של יחודא תתאה ויחודא עילאה, ועד לעניין "אין עוד" שלמעלה משניהם (כנ"ל..), שעלידי זה נעשה המעמד ומצב של "כמים לים מכסים": "ים" – הוא ים החכמה, חכמה תתאה וחכמה עילאה, ו"כמים לים גו'" – הוא למעלה גם מחכמה עילאה²⁷, ובאופן ש"מכסים", בדוגמת דגים שבים

26) ישעי' יא, ט.

27) ראה לקו"ת ואתחנן ה, ד. אוה"ת נ"ך עה"פ (ע' קצא).

28) ראה ברכות סא, ב. ע"ז ג, ב.

מינוי ל'התקשרות'

אפשר לקבל את גיליון 'התקשרות'

ישירות הביתה באמצעות הדואר

מינוי לשנה: 240 ש"ח (ב-4 תשלומים)

מינוי לחצי שנה: 124 ש"ח (ב-2 תשלומים)

את השם, הכתובת והתשלום יש להעביר לפי הכתובת:

'התקשרות', מחלקת המנויים, ת"ד 14 כפר-חב"ד 60840.

כמו-כן אפשר להירשם בטלפון ולשלם בכרטיס אשראי, בטל' 072-2770130

נרקוד בתשעת הימים

למעלה מגלות וגאולה

עניינם של ג' בתי המקדש: בית המקדש הראשון – היה בזמן שלמה, שאז "קיימא סיהרא באשלמותא", גילוי מלמעלה למטה, זמן של גאולה; בית המקדש השני – היה בזמן ש"אכתי עבדי אחשורוש אנן", בדרך מלמטה למעלה, זמן של גלות. ועל שני בתי מקדשות אלו נאמר "יחינו מיומים". ואילו בית המקדש השלישי – עליו נאמר (בהמשך הכתוב) "ביום השלישי יקימנו ונחיה לפניו", שקאי על בית המקדש שלעתידי, שהוא למעלה מב' הקווים של גלות וגאולה.

ולכן תהיה הגאולה שלעתידי גאולה שלימה, שאין אחריה גלות – שמכיוון שגאולה זו היא למעלה לגמרי מב' הקווים של גלות וגאולה, לכן היא גאולה שלימה ואמיתית, במהרה בימינו, על-ידי משיח.

(שיחת ש"פ דברים, שבת חזון, תשט"ו. תורת מנחם כרך יד, עמ' 241)

אליהו כבר בישר אתמול

ויהי רצון שמהדיבור בכל עניינים אלו נבוא תיכף ומיד למעשה בפועל על-ידי הקב"ה – שעוד לפני שאומרים הפסוק "ציון במשפט תפדה ושביה בצדקה" בהפטרה, נעשה כבר עניין "ציון במשפט תפדה ושביה בצדקה" בפועל ממש על-ידי הקב"ה – גאולה האמיתית והשלימה על-ידי משיח צדקנו.

ולאחרי זה ממש ישיבים בכל מעשינו ועבודתנו במשפט, תורה, וצדקה כללות כל המצוות – שהרי בתקופה ראשונה של ביאת משיח צדקנו, ועל אחת כמה וכמה ביום הראשון לביאת משיח צדקנו, אין מצוות בטלות, ואדרבה, ביתר שאר וביתר עוז, באופן נעלה יותר ובתכלית השלימות.

וכיוון ש"אחכה לו בכל יום שיבוא" – יבוא ביום שישי זה, יום שישי בפרשת "אלה הדברים אשר דיבר משה", שבתחילתה מדובר אודות הכניסה לארץ, ובסיומה מדובר אודות כיבוש ארץ סיחון ועוג, וסיום וחותם ההפטרה בפסוק "ציון במשפט תפדה ושביה בצדקה" [. .].

והשאלה שאליהו הנביא צריך להודיע ולבשר על הגאולה – מתרצת כבר הגמרא ש"לבית דין הגדול אתא", כך שיתכן שאליהו הנביא כבר בא לגליל או לטבריה ובישר שמשח צדקנו בא ביום שישי זה! ובודאי ששאלות אלו לא יפריעו ולא יבלבלו אף אחד, שכן, העיקר הוא שמשח צדקנו לא יתאחר אפילו רגע אחד, ויבוא תיכף ומיד ממש.

והעיקר – שמהדיבור בזה נרקוד תיכף ומיד למעשה בפועל, ולא יהיו שאלות אם מותר לרקוד בתשעת הימים, כי כשבא משיח צדקנו בפועל "מראה באצבעו ואומר זה", והגאולה האמיתית והשלימה ישנה בפועל, הרי לא זו בלבד שמותר לרקוד, אלא יתירה מזה – שיהפכו ימים אלו לששון ולשמחה ולמועדים טובים, וביתר שאת וביתר עוז (לפי ערך גודל הירידה).

ומתוך ריקוד – "ילכו מחיל אל חיל (עד) יראה אל אלקים בציון".

(שיחת ש"פ דברים, שבת חזון, תשמ"ט, התוועדות תשמ"ט חלק ד, עמ' 98-97)

ספרים על טהרת הקודש

בשדה החינוך יש להחמיר ולהשתמש בספרים שנכתבו או נלקטו ברוח המסורת • כיצד להשפיע על נשים ובנות להימנע מקריאה בספרים חיצונים • הרבי משתמש בביטויים חריפים על ספר של מחבר שזלזל בדברי חז"ל, והזהיר מציטוט מספרים וממחברים כאלה • רשימה ראשונה

גם במעלה, זאת אומרת שבמקום בחירה בין מורה למורה ובספרי לימוד, שנפקא מינה בין יראתם לחכמתם, הרי עליפי האמור דין קדימה להראשון נה.

עריכה מחודשת על טהרת הקודש

משלחת של הנהלת 'בית יעקב' מבורו פארק באה אל הרבי בכ"ח באדר תשכ"ח, כשהמטרה היא - לדברי חברי המשלחת - כדי 'לקבל הוראות וחיזוק בעבודתם'. בראשי פרקים מרשימת דברי הרבי באותו ביקור אנו קוראים בין השאר (שיחות קודש תשכ"ח כרך א, עמ' 506):

"...לא להשתמש בספרי קריאה של מחברים חילוניים. הציע שכאשר הדבר מותר עליפי החוק (כגון אחר כ"ה שנים) להוציא את הסיפורים הטובים ולסדרם בפורמט אחר עם 'שער' חדש. "...המליץ בעד ספר 'דעת סופרים על תנ"ך' מאת הרב רבינוביץ, למורים להשתמש בוה. "...ספרי לימוד למדע ולשאר חכמות במדור האנגלי לא למחוק או להוציא דפים בפנים הספר, כי זה מגרה היצר והחשק אצל התלמידות לחקור אודות זה [=הדברים המחוקים]. הרבי הזכיר 'ש'תורה ומסורה' השתדל כבר להוציא ספרים המתאימים לטהרת הקודש".

קדימת יראה לחכמה

כאשר עלתה אפשרות להקמת סמינר, ביקש הרבי להדגיש ולחדד (מכתב מי"א בתמוז תשי"ח - אגרות קודש כרך יז עמ' רלג"ד):

כוונתי לכל העניינים אשר בשטח החינוך, שהרי שינוי בהמוחונך פועל פעולתו במשך כל ימי חייו לאחרי זה, מובן וגם פשוט, שעניין שמטיל ספק בהנקודה דיראת שמים ויהדות מסורתית, אין כדאי כלל להכנס בזה, וכדוגמת העניין אשר ספק ספיקא בגדרי פקוח נפש, גם כן אסור הוא, והוא מובן גם בשכל הבריאי ושכל האנושי.

שמוה מובן יחסי לספרים המסופקים מנקודת מבט דיראת שמים, והוא הדין למורים זות אשר יש ספק איך ישפיעו על המחונכים בעניינים של יראת שמים, וליתר שאת - אוסיף עוד נקודה, שאף שכאמור לעיל יש לשלול ספרים ומורים זות כהאמור אפילו במצב דלית ברירה בספרים ומורים זות אחרים, שהרי לכל לראש על ההנהלה ופשיטא דעל ההורים לראות שהמחונכים שלהם יהיו נאמנים לד' ולתורתו, והרי זהו אושרם בגשם וברוח, הרי בודאי עתה יש למצוא מורים וספרי לימוד אשר שלמים יהיו מהנקודה דיראת שמים (וכלשונם במכתבם) וגם חכמתם תהיה ברמה מתאימה.

החלטתם פה אחד שהיראה צריכה להיות קודמת לחכמה... שקדימה זו היא לא רק בזמן אלא

הנ"ל בספרים החיצונים, אלא שלעת־עתה, תהיה ההדגשה בהענין דועשה טוב...

לא לגרות את התיאבון

בשנת תשי"ט כתב אחד העובדים בשדה החינוך של חב"ד לרבי על ספר מסויים שנמסר והגיע לידי תלמידה, והרבי הגיב (י"ט בניסן – אגרות קודש כרך ח"י, עמ' שלג):

במה שכותב אודות הספר שניתן לתלמידה אחת, ותוכן הספר הדהים אותו כו' – בוודאי באופן המתאים רואים [=משתדלים] שלא יכנסו ספרים כאלה בתוככי ד' אמות של כל התלמידים־ות שי', אלא שצריך ענין זה להעשות באופן שלא לגרות את התאבון של הנ"ל, מתאים למה שנאמר 'מים גנובים ימתקו'. ולכן יתייעץ באופן המתאים עם סגל המורים־ות שי' והרי נאמר ותשועה ברוב יועץ.

דין ספר פסול

על ספר מסויים כתב הרבי:

אם לדעתי ישמע, לא יניח הספר בסביבתו ויזהיר אחרים על זה...

ובמה שהמחבר מסתייע ממה שמצא בספרי קבלה לא הבין הכתוב שם. זאת אומרת שלקח התיבות כפשוטן...

כנראה שהמחבר אינו מבין גם הכתוב בספרי מדע, וסומך על הלשונות המובאים בספרי לימוד למתחילים, כי היודע יסודות המדע והמסקנות בזה... יודע שאין בזה כל סתירה... הנ"ל מקצץ בנטיעות ממש.

בביטויים בלתי־שגרתיים אלה השתמש הרבי באיגרת מכ"ו במנחם־אב תשט"ז (אגרות קודש כרך יג, עמ' תגתה), הפונה למחבר ירא־שמים שהעתיק בספרו ממחבר שאינו כזה, שהתעלם בספרו מדברי חז"ל, והרבי מגיב על־כך (שם עמ' תד):

וכמה עלוב דורנו זה, שהמכנה על דברי רז"ל "זו סברת הבטן" מעיינים בספר זה, בה בשעה – שעל־פי שולחן־ערוך כבר מבואר דינו, ובהנוגע להספר – הלואי ששורפים היו הכתב קודם שנדפס.

'דעת סופרים'

בקשר ל'דעת סופרים' כותב הרבי לרב רבינוביץ בד' בכסלו תשכ"א (אגרות קודש כרך כ, עמ' מט):

מפעלו הנשגב ההמשך בהדפסת פירושו לתנ"ך דעת סופרים מכלול מפירושים המסורתיים של התנ"ך, אשר בכמה פרקים ופרשיות משלימים זה את זה והסבירים בשפה מובנת וקלה.

ובצורה מפורשת מעשית כותב הרבי לגה"ח הרב שלמה־יוסף זוין (ד' בסיון תשכ"א – אגרות קודש כרך כ, עמ' רמב"ג):

ראיתי חלקי תנ"ך עם "דעת סופרים" להרב רבינוביץ שי'. וכדאי היה להנהיגו בבתי ספר הממלכתיים־דתיים (כיון שעל־פי השמועה – יש רוצים להכניס לשם דוקא "קנקנים חדשים". ומי יודע מי יהיה זה שיחפש אחריהם ואם יתעניין שיין הישן יהיה בתוכם או כו'). ואם ביד כבוד תורתו לפעול בזה – בטח יתעניין.

הוספה בטוב תדחה החושך

תופעה היתה אצל נשים ובנות שקראו בספרות זרה, המכונים 'ספרים חיצונים'. אחד החסידים כתב בקשר לכך לרבי, בהמשך להתוועדות שדובר בה בעניין זה.

וכך השיב לו הרבי בה' בסיון תשי"ד (לקוטי שיחות כרך כ, עמ' 625):

למה שכותב אודות ההתוועדות. ומהנכון לקרות בהשיחות, באסיפות אגודת נשי ובנות חב"ד.

והנה אף שקריאת ספרים החיצונים מקלקלת ומוזקת כו' וכו', אבל ידוע, שבכלל, צריך ללכת מן הקל אל הכבד. ובפרט בהנוגע לתעמולה בין הנשים, וכמו שאמרו רז"ל בזה גם כן בהנוגע למתן תורה, והובא בפירוש רש"י במקומו: כה תאמר לבית יעקב, אשר להנשים צריכה להיות אמירה רכה, וכן בנוגע להנ"ל צריכה להיות ההדגשה יותר בההוספה ב'ועשה טוב', היינו קריאת שיחות כו' וכו', שאז במשך הזמן יקויים הפסק דין דמעט אור דוחה הרבה חשך ממילא, ועל־אחת־כמה־וכמה הרבה אור.

אמנם מבהיר הרבי:

מובן שאין כוונתי בזה שיתן הסכם על זה שיקראו

הלכות ומנהגי חב"ד

ערב שבת קודש

ח' במנחם אב

ב'שבת חזון¹ לובשים בגדי שבת².

שבת קודש פרשת דברים

ט' במנחם אב³, 'שבת חזון'

בשבת, אבל "מהיות טוב..." יאמר דברי תורה
"מהמותר בתשעה באב בלבד".⁷

אמירת שיעורי חת"ת, רמב"ם, וענייני בית
הבחירה היום: לכתחילה - לפני חצות היום
(כנ"ל). בדיעבד - (חומש ותהילים) עד השקיעה⁸.
בשבת זו עורכים 'סיום' עם סעודה⁹.

מנחה¹⁰: מקדימים אותה מהרגיל בכל שבת, כדי
שיספיק הציבור לאכול את הסעודה המפסקת. אין

7) ברמ"א ס"ו תקנ"ג כתב: "ונהגו שלא ללמוד בערב תשעה
באב מחצות ואילך כי אם בדברים המותרים בתשעה באב, ולכן
אם חל בשבת אין אומרים פרקי אבות". במג"א שם מביא מנסת
הגדולה, שאוסר ת"ת בשבת תשעה באב ומתיר בשבת ערב תשעה
באב, ומסיים "ולי נראה להחמיר בשניהם, דהא יכול ללמוד דברים
המותרים בתשעה באב". מאידך הט"ז שם תמה על המנהג, בקל:
וחומר מבשר ויין אז שהיא חובה, וכן מקריאת התורה במנחה
ואמירת קרבנות מסדר היום "ולמה ישתנה משניות דפרקים
השייכים לאותו שבת... והמנהג שלנו שכתב רמ"א... צ"ע. ונראה
דהלומד בשבת אחר חצות לא הפסיד שכרו", וכן דעת מהרש"ל
והגר"א ועוד, ועיי"ש בביאור הלכה. מאידך, הבאה"ט והפרמ"ג
הכריעו כהרמ"א, ועד"ז בקיצור שו"ע (קכה"ד), וראה בס' ת"ב שחל
בשבת עמ' עז ובנטעי' גבריאל פרק צב. והרבי (בלקוטי שיחות
דלהלן הערה 13) כתב על הרמ"א: "וכן הוא המנהג בכמה מקומות".

וכן נהג לחומרא כמסופר כאן, אם כי לא פסק כדעה זו, כדלהלן שם.
8) כיוון שמדינת (ועקרונית - אף ממנהג) מותר, והרי אפילו בת"ב
עצמו אחה"צ (שאסור מדינת) אומרים חת"ת כדלהלן. וכן ענייני
בית הבחירה, ע"פ ההוראה ללומדם בת"ב אחה"צ (כלהלן הערה
61). בתניא אין הגבלה דת"ב, כדלהלן הע' 32.

אמנם בשנה זו, שיעורי הרמב"ם דג"פ ליום ודסה"צ בימים ט"י
מנ"א (וכן מ"ע כ', והפרק האחרון מג"פ, ביום ח' מנ"א) הם בהלכות
בית הבחירה, שאותם מותר ללמוד בשבת, וביום הצום אחה"צ.
והשיעור דפ"א ליום הוא בהל' שביתת עשור (שדיניו כדניו ת"ב,
וניתן ללומדו גם ביום הצום בבוקר) - הערת הר"ר עזריאל ש' ברגר
מבתי עין.

9) ספר השיחות תנש"א ח"ב עמ' 733. אלא שאם הוא אחר חצות,
הרי לפי האמור לעיל רצוי לעשות סיום רק על מסכת מועד קטן.
וראה בהערה 61.

10) מסתבר שהסיבה לאריכות הקטעים בקריאת התורה במנחה
שבת ובימי שני וחמישי בפרשת ואתחנן, היא מפני שאין רוצים
לסיים או להתחיל ב'בית פעור'. וע"ע.

שחרית: בקריאת התורה מסיימים לכוהן "כאשר
דיבר לכם" ומתחילים ללוי "איכה אשא לבדי",
כנדפס בחומשים⁴.

לימוד תורה:

עד חצות היום (12:47 בתל-אביב), מותר
ללמוד הכול⁵. אחר-כך: "נכון ללמוד רק דברים
המותרים בתשעה באב, כמו איוב, ובדברים הרעים
שברמיה, ומדרש איכה"⁶.

בהתוועדות שבת חזון, ערב תשעה באב
ה'תשמ"א, בתחילתה, אמר הרב: כיוון שהיו
התוועדויות בשבתות שלפניכן, חייבים להתוועד
גם השבת, כדי שלא תהיה 'אבלות דפרהסיא'

1) "מצווה לפרסם (ר"בשם אומר)" אודות תורת הרה"צ מברדיצ'וב
בעניין 'שבת חזון' ש'חזון' מלשון ראיה, שבו מראים לכל אחד ואחת
את המקדש דלעתיד מרחוק" - 'התוועדויות' תשמ"ח ח"ד עמ' 132.
"זוהי צריך לעורר אצל כאו"א הוספה ב'משפט' וב'צדקה' (ובשבת -
באופן המותר בשבת) - 'התוועדויות' תשמ"ט ח"ד עמ' 108.

2) ספר המנהגים עמ' 46, שכן נהג אדמוה"ז (בלוח כולל-חב"ד:
"לבש כל בגדי שבת כדרכו"), וש"נ לפוסקים הדנים בעניין זה, וראה
גם בהוספות לשו"ע אדמוה"ז (במהדורה הישנה) חלק ה' עמ' 1846
בשולח הגיליון.

3) איסור 'דברים שבצינעא' שבינו לבניה, נוהג השבת (לוח כולל-
חב"ד, ע"פ הרמ"א ס' תקנ"ד ס"י"ט. חוץ מל"ט, מג"א בשם השל"ה,
וראה נטעי גבריאל בין המצרים פ"צ ג"ג).

4) כך נהגו אצל כ"ק אדמו"ר מהורש"ב נ"ע בליובאוויטש, ולא
כנדפס בס' המנהגים ס"ע 31 ובלוח כולל-חב"ד. וראה בקשר
להנהגה זו ב'לוח השבוע' לשבוע שעבר.

5) משנ"ב ס' תקנ"ג ס"ק ט.

6) לוח כולל-חב"ד, ע"פ הרמ"א שבהערה הבאה.

או להביאן לבית־הכנסת (וכמורכן לפשוט בגדי שבת או לחלוץ נעליים) עד צאת השבת ואמירת 'ברוך המבדיל', משום הכנה משבת לחול. הנמצא בביתו, לאחר צאת השבת – יאמר "ברוך המבדיל בין קודש לחול", ויברך לבני־ביתו 'בורא מאורי האש'¹⁶ (מומלץ שהגבאים יאחרו את זמן תפילת ערבית, כדי שיספיק הציבור לבוא לבית־הכנסת)¹⁷. הרבי נכנס לבית־הכנסת בנעלי בד¹⁸, אך נשאר בבגדי שבת עד אחר התפילה, וכן נפוץ בין אנ"ש. נשים שאינן מתפללות ערבית יזכרו שלא לעשות מלאכה בטרם יאמרו "ברוך המבדיל...".

בתשעה באב שחל בשבת ונדחה אמר כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) מאמר דא"ח בזמן הרגיל (בליל שבת). למחרת, נכנסו אליו 'לחזור' את המאמר אחרי הסעודה המפסקת, ונמשכה החזרה בלילה¹⁹.

יום ראשון

תענית תשעה באב²⁰

16 בשו"ע סי' תקנו איתא: "כשרואה הנר אומר 'בורא מאורי האש'", והט"ז כתב שמברכים זאת לפני קריאת 'איכה', וכ"כ בלוח כולל־חב"ד, וכן נהג הרבי (ובביה"כנ שלו). אבל לנמצאים בצאת השבת בבית עם בני־ביתם, שנהנים אז מהאור, ובוודאי יש ללמדם לומר 'ברוך המבדיל' כדי שלא יעשו מלאכה באיסור, לכאורה עדיף לברך שם.

המשנ"ב בביה"ל סו"ס רצו מסתפק אם נשים חייבות בברכת האש, מאידך הבריכי יוסף וכמה אחרונים פסקו שחייבות בזה, והוכיחו שכן דעת הריטב"א והכל"ב (ראה נטעי־גבריאלי ע"פ שחל בשבת פל"ח הע' יז וש"נ), ובכל אופן רשאיות לברך (קצות־השולחן סי' צו בבדה"ש ס"ק יב). לכן מי שלא ברך לה בעלה, עדיף שתברך לעצמה. 17 שמירת שבת כהלכתה ח"ב פרק סב ס"מ, פסקי תשובות שם. נטעי גבריאלי, בתשובות שבסוף הספר סו"ס י. 18 ולא כמ"ש בנטעי גבריאלי פצ"ד הערה טו, שעשה זאת (כמ"ש בלוח כולל־חב"ד, ע"פ הרמ"א סי' תקנ"ג ע"ב, שהציבור עושה זאת) אחרי ברכו (ולכאורה, צ"ל לפני' ברוך המבדיל). והביא שם מהאש־אברהם (תנינא, להרה"צ וכו' מבוטשטש) שאין איסור להישאר בבגדי שבת גם "אחר שהבדילו כל הציבור" עד סיום התפילה.

19 בשנת תרד"ע. המאמר [המשך תער"ב ח"א עמ' תקס"ד] אינו מדבר בעניני תשעה באב וכיו"ב – ספר המנהגים שם.

20 בעניין חולה בתשעה באב, בעלמא נהוג לפסוק שיאכל כרגיל (וראה פסקי תשובות סי' תקנ"ד ס"ק ט, שם מביא גם את אלה שהחמירו לאכול בשיעורים וכיו"ב. נטעי־גבריאלי בין המצרים ח"ב פרק סו הערה ח), וכן שמעתי מכמה מרבני אנ"ש, שאינם מכירים כלל פסיקה כזו שיאכל בשיעורין בדומה ליוה"כ"מ. ואף שבשו"ת

אומרים 'צדקתך'¹¹. האבלים אומרים את המשניות הרגילות¹². למעשה, אין אומרים פרקי אבות¹³.
סעודה המפסקת¹⁴:

נאכלת עם בני־הבית כסעודת שבת רגילה (בלי ההגבלות של הסעודה המפסקת בחול), אבל חייבים לסיימה לפני השקיעה. מותר לאכול בשלושה ולברך בזימון.

גם רחיצה וסיכה אסורים החל מהשקיעה, אך דיני אבלות אינם חלים עד צאת השבת¹⁵.

אסור להכין את נעלי תשעה באב או את הקינות

11 שו"ע ר"ס תקנ"ט. לוח כולל־חב"ד.

12 הרבי כתב לאחד הרבנים בעניין זה: "תשואות־חן על ההוראה לסיים גם בשבת קודש זה: '...ההורה... יגדיל תורה ויאדיר'", דהיינו לומר את המשניות הרגילות.

13 ראה לעיל הערה 7. בשיחה מוגהת (לקוטי־שיחות כרך יט עמ' 43 הע' 53. השיחה יצאה לאור לראשונה כקונטרס שבועי בשנת תשל"ח, שבה חל תשעה באב בשבת, כבשנה זו) נטה הרבי להכריע כפי הדעה שצריך לומר פרקי־אבות גם בתשעה־באב שחל בשבת, "ובפרט למנהגנו, ליהרר מכל עניני חשש אבלות בפרהסיא בשבת... ואולי יש לדייק גם מלשון אדמוה"ז בסידורו 'כל שבתות הקיץ'". אולם בפועל לא אמר אז פרקי אבות (כמנהגו שהתחיל באותה שנה לאומנם עם הציבור, 'שיחות קודש' תשל"ח ח"ד עמ' 389). בהתוועדות מאוחרת יותר (שבת חזון, ערב תשעה באב תשמ"א, הנחה בלה"ק סכ"ז) הודיע הרבי שלא יאמר פרקי־אבות ברבים כדי שלא להכריע בזה, וכל אחד יכריע לעצמו. לאחר מכן, בש"ק נחמו (הנחה בלה"ק סכ"ז) אמר, שכדי שלא לעשות חילוקי מנהגים בישראל, גם אלה שלמדו פרקי־אבות בשבת שעברה, ילמדו אותו פרק פעם נוספת בשבת נחמו. וכן הוא בפשיטות בהתוועדויות תשמ"ה ח"ה עמ' 2695. ובשיחת שבת נחמו בסה"ש תנש"א סו"ס י"א "שלומדים בפרקי־אבות דשבת זה – פרק שלישי". ואף בלוח כולל־חב"ד לא נזכרו פרקי־אבות השבת, ובשבת נחמו – פרק ג.

14 בלוח כולל־חב"ד כתב: "אוכל בשר ושותה יין [שו"ע סי' תקנ"ב סי' י], ומכל־מקום ישב בדאבון־נפש [מג"א, מהרוקח וש"ל] ולא ישב בסעודת חברים [מג"א]", וכמה אחרונים נחלקו ע"ז (ראה שע"ת, משנה ברורה, מנהג ישראל תורה כאן), כי מי שרגיל לסעוד עם מיודעיו ונמנע מכך הפעם, ה"ז כאבילות דפרהסיא בשבת. ולדין שאין סעודה ברבים בכל שבת, לכי"ע ישב רק עם בני־ביתו. ולענין השמחה – בס' דרכי חיים ושלום [מנהגי הרה"צ וכו' בעל 'מנחת אלעזר' ממונקאטש] אות עת"ר מסופר, שהיה מאריך בסעודה שלישית באמירת ד"ת בלי שום היכר מבשאר שבתות, ומביא שם מספרו שערי־יששכר מאמרי חודש תמוז אות טו שבוה מתחזקים כהכנה לגאולה ובפרט בכוח השבת, כדרך תלמידי הבעש"ט, עיי"ש בארוכה.

15 רמ"א סי' תקנ"ג ס"ב, ומשנה ברורה שם ס"ק ו ש"אסור לשום סימן אבלות בשבת" וגם לאחר זמן צאת השבת, עד שיאמר ברוך המבדיל. משום קדושת תוספת שבת – פסקי תשובות סי' תקנ"ג סוס"ק א.

דבר²⁶) וקוראים 'איכה'. בכל פרק המתחיל 'איכה' מגביהים את הקול יותר²⁷. פסוק 'השיבנו' האחרון, אומר הקהל בקול רם יחד עם החזן²⁸.

בספר־המנהגים מובא סיפור על הרה"צ מרוז'ין וחסידיו, בקשר לזריקת 'בערעלאך' ומעשי שובבות בתשעה באב. כנראה הובאו הדברים כדי שלא ירבו באבלות יותר מדי²⁹.

אחר הקינות - 'אתה קדוש', קדיש שלם בלי 'תתקבל' (כמו 'קדיש יתום', אבל הוא נאמר עלידי הש"ץ). עלינו, קדיש יתום²⁷.

אבל בתוך השבעה רשאי ללכת לבית־הכנסת בלילה וביום עד גמר הקינות³⁰.

המתפללים הולכים לבתיהם בלי אמירת 'שבוע טוב' זה לזה.

תלמוד תורה:

"אפילו בתשעה באב, ש"אסור לקרות בתורה... משום שנאמר 'פיקודי ה' ישרים משמחי לב'³¹ - חייבים לתלמוד תורה בכל רגע ורגע, אלא שהלימוד הוא בחלקי התורה המתאימים ליום זה"³².

שזה דלא כמהרש"ם בס' דע"ת יו"ד סי' שפז ס"ב). על מושב הרבי במכונת היו מניחים דף עץ.

26) לוח כולל־חב"ד.

27) לוח כולל־חב"ד.

28) רמ"א סי' תקנ"ט ס"א. כנראה לא כל הפרטים שברמ"א הם ובמנהגי מהר"ל (הוצאת 'מכון ירושלים' עמ' רנא) נהוגים אצלנו.

29) וראה 'תורת־מנחם - התוועדות' תשי"א ח"ב עמ' 262: "בלויבאוויטש היו משחקים בתשעה באב עם 'בערעלאך'... ולא היה זה 'שלא ברצון חכמים'...".

30) לוח כולל־חב"ד, ע"פ שו"ע ונו"כ סי' תקנ"ט ס"ו.

31) שו"ע או"ח ר"ס תקנ"ד.

32) "ראה שו"ע שם ס"ב. וראה שדייחמד, אסיפת־דינים, מערכת בין־המצרים ס"ב סי"ב, על־דרך ובדוגמת קדימת הלימוד בעניינים שהזמן גרמא, הלכות החג בחג וכיו"ב, בכל השנה. ראה טושו"ע ודאדמוה"ז או"ח ר"ס תכט, ובט"ז שם - ספר־השיחות תש"נ ח"ב עמ' 574 (וכ"כ בילקוטי־יוסף ח"ה עמ' 580, ובנטעי־גבריאל מהדו"ב ח"ב פרק עה הערה יז. וע"ש בשו"ת שבסוף הספר סי' יז. ועיין ביאור

בזה בשיחת ש"פ דברים תשל"ד (שיחות־קודש ח"ב עמ' 340-342, נעתק בהתקשרות' גיליון תיש עמ' 17)). וראה לקוטי־שיחות חלק ט' עמ' 250, שבשנת תשל"ל המליץ כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו, כשהורה

באותה שנה על עריכת משמרות ללימוד במשך כל היממה דתשעה באב, שהמתאים ביותר בלימוד עניינא דימא הוא רשימות כ"ק אדמו"ר ה'צמח־צדק' על מגילת איכה.

בספר־השיחות תשמ"ח ח"ב עמ' 547 הערה 63 מובא "שביום י"ז בתמוז ותשעה באב יש לומדים (אף שמעטים הם ביותר - ולא

נתפרסם כלל וכלל [א"ה: ראה כיצא־בזה בקשר לכ"ד כסלו, בן איש

מוצאי שבת: אחר אמירת 'ברוך המבדיל' מסירים את הפרוכת [וכיטויי הבימה ועמוד הש"ץ]²¹.

בתשעה באב נועלים נעלי גומי וכד או סנדל שאינו של עור, ודלא כהמחמירים בזה²².

מדליקים אור רק כפי הנחוץ לתפילה ולקריאת הקינות, ולא יותר²³.

בשמונה־עשרה אומרים 'אתה חוננתנו'. לאחר שמונה־עשרה - קדיש תתקבל.

מברכים (מי שלא בירך עדיין, או אם יש מהשומעים מי שטרם יצא בברכה זו) 'בורא מאורי האש', ומביטים באבוקה כנהוג, ואין מבדילים על הכוס.

יושבים²⁴ על הארץ²⁵ (בהפסק איזה

הצמח־צדק או"ח (במהדורת תשנ"ד: סי' קח"ק) מציע לאכול בשיעורים, הרי שם מדובר: א) למי שרוצה להחמיר, וגם זה - רק ב) לבריאים (שבגלל המוגנה ר"ל היו חייבים גם הם לאכול).

חולה וקטן האוכלים סעודה בת"ב, אומרים [שיר המעלות - כיוון שא"א תחנון] 'נחם' בברהמ"ז רק לאחר 'הרחמן', כיוון שיש פלוגתא אם לאומרו בברכה שלישית (ראה שער־הכולל פל"ד ס"ט, נטעי־גבריאל פרק סו סעיף יא וש"נ).

21) נטעי־גבריאל פרק צד ס"ט.

22) עיין שער־יתשובה ואחרונים בסימן תרי"ד. דרכי־חיים ושלום ס"ק תרע"ג - ספר־המנהגים עמ' 46.

23) שו"ע סי' תקנ"ט ס"ג, וראה 'מנהג ישראל תורה' שם ס"ק ז. ה' נרות הנהוגים בעמוד הש"ץ, כשיש 'חיוב', מדליקים היום וגם מחר כרגיל.

מי יציא לצרכיו, מותר ליטול ידיו עד קשרי אצבעותיו לתפילה (שו"ע אדמוה"ז סי' תרי"ג ס"ד־ה. ורצוי לגעת תמיד במקום המכוסה, כדי ליטול ולברך אשר יצר בידיים נקיות, שם). במטה־אפרים שם כ' שהנוטל בכל השנה ג"פ יכול גם עתה ליטול כך, והוא בכמה ספרים ללא חולק. ולפ"נ ניתן בשחרית, לאחר לבישת הבגדים, ליטול ידיו שוב עם מגבת כנהוג כל השנה (אלא שרק עד קשרי אצבעותיו) כדי לברך ברכות־השחר.

בדברים שבין איש לאשתו נוהגות היום כל ההרחקות שבסי' קצ"ה (כמבואר בשו"ע אדמוה"ז סי' תרט"ו ס"א ביהכ"פ, ודין ט"ב זהה ליו"כ כדבריו בקו"א יו"ד סי' קפ"ד ריש ס"ק ב). וכנראה שמסיבה זו, כשחל ברי"מ היום, יש נמנעים מלקחת בנייזוג ל'קוואטר' (ראה גם בנטעי־גבריאל ח"ב פרק פא סי"ז והערה כ).

24) היינו לא רק שלא יישב על הספסל, אלא שיש לקרוא איכה וקינות לא בעמידה אלא דווקא בישבה על הקרקע. כן הביא בס' 'מנהג ישראל תורה' שם ס"ק ה מס' 'נוהג כצאן יוסף', ומשמעות הרוקח, מהר"ל, כל־בו וסדר־היום, עיי"ש.

25) באבילות ובתשעה־באב, יש הרבי על ארגו נמוך, שגובהו מעל ג' טפחים (וכן דעת בעל 'מנחת שלמה' בס' הליכות־שלמה על ת"ב הע' 14, נדפס בקובץ 'שירון' גיליון יד עמ' תשפז, וציינו שם

אין מברכים "שעשה לי כל צורכי" 40 עד למחרתי 41.

בשחרית 42 אין מניחים טלית ותפילין 43. אין אווזים את הציציות ב'ברוך שאמר' ובקריאת שמע 44.

הש"ץ 45 אומר 'עננו' בין 'גואל ישראל' ל'רפאנו'. שכח לאומרה וזכר קודם שאמר "ה" מחתמת רפאנו – חוזר ואומר 'עננו' ו'רפאנו', ואם כבר אמר "ה" – אומר 'עננו' בברכת 'שמע קולנו' וחותר: "ברוך אתה ה', העונה בעת צרה ושומע תפילה". שכח גם שם – אומרה ככרכה בפני עצמה אחר 'שים שלום' 46.

בשחרית אין נשיאת כפיים, ואין הש"ץ אומר: "אלוקינו ואלוקי אבותינו, ברכנו... 47". אין אומרים תחנון. הש"ץ אומר חצי קדיש. קוראים לשלושה אנשים 48 בפרשת ואתחנן "כי תוליד בנים", והשלישי

כ"ק אדמו"ר מהורש"ב נ"ע היה לומד בכל שנה ושנה בתשעה באב מדרש 'איכה רבה', וסוגיית 'רבי יוחנן' דפרק הניזקין (גיטין נה ס"ב – נח ס"א) 33. גם במשך המעתי' לעת דתשעה באב יש לערוך 'סיום' (על מסכת מועד-קטן, שהוא מהענינים המותרים ללמוד ביום זה) 34.

"בנוגע ללימודי יארציית בתשעה באב: עד חצות היום – לימוד משניות דאחרי התפילה הוא בפרקי דתענית 35 ומועד-קטן (פרק ג) הידועים, ולאחר חצות היום – נוהגים בזה כמו בשאר השיעורים, היינו שהעוסק בזה בכל ימות השנה שומר עליהם גם בתשעה באב 36.

לעניין לימוד חסידות, משמע שמותר 37. אין נוהגים לישון על הארץ, או לשים אבן תחת הראש. שחרית:

שיעור נטילת-ידיים שחרית בתשעה באב – רק עד קשרי האצבעות 38. אם יש לכלוך על-גבי העיניים והרגילות היא לשטוף לכלוך זה במים – מותר 39.

40) סידור אדמו"ר, וכן הוא בכתבי האריז"ל. וראה השקלא-וטריא בזה בספרים שהובאו בשדיחמה, פאת-השדה, אסיפת-דינים, בין-המצרים ס"ב ס"ק ט [בהוצאת קה"ת: כרך ח' עמ' א'תשס"ה] – ספר-המנהגים שם. וראה בארוכה בס' חקרי-מנהגים עמ' קפה ואילך (גם בקשר להערה הבאה).

41) הוראת הצמח-צדק בשם רבינו זקן. ודלא כיש נוהגים לברך בלילה כשנועל הסנדל – ספר-המנהגים שם.

42) ולכאורה כיוון שאין מניעה ללמוד היום פנימיות התורה (ראה לעיל הערה 37), הנוהגים לומר פרק תניא לפני התפילה (סה"ש תשמ"ט ח"ב עמ' 412, ובכ"מ. ובסה"ש תש"נ ח"א עמ' 246: "על הסדר, או באופן אחר"), יאמרו זאת גם היום (ועדיף ללמוד מענינא דיומא, כמו באגה"ת פ"ז).

43) לוח כולל-חב"ד, משולחן-ערוך סימן תקנ"ה ס"א. ובס' 'ציצית הלכה למעשה' (תשנ"ה) פ"ב הערה 57 העיר, שכיוון שע"פ קבלה צ"ל לבישת טלית ותפילין וברכותיהן בתשעה באב כרגיל בכל יום, הנה אף שרק האדמו"רים עצמם נהגו בזה כמבואר בספר-המנהגים, הרי טלית-קטן שהוא בצינעא והכל לובשין אותו, אולי יש מקום לברך עליו לדין בשחרית. ואפילו ע"פ נגלה – ראה משנ"ב תקנ"ה ס"ק ב מס' פתחי עולם. ובפועל לא נפוץ לברך. וע"ע.

בישיבת תול"ת בצרפת נמנעו – עד חצות היום – מלהוציא את הציציות החוצה (ע"פ האמור בשו"ע ס' תקנ"ה ס"א. וכ"כ בלוח דבר-בעתו).

44) מנהג העולם, נטעיגבריאיל פנ"ח ס"ב ו"ש"נ.

45) ראה לעיל הערה 23 בקשר לנרות בעמוד הש"ץ.

46) שו"ע אדה"ז ס' קיט ס"ה.

47) כמו כהן אבל שאינו נושא כפיו מפני שאינו שרוי בשמחה, כדעת האבודרהם, שיירי כה"ג ס' תקנ"ט, דגול מרבבה שם, ועוד – ראה נטעי גבריאיל פרק נט ס"ה.

48) מי שאינו מתענה – ישתדל (אם אפשר – באמירה לגבאי מראש) שלא יקראוהו לעלות לתורה, ראה הדעות בס' פסקי-תשובות ס' 13

חי שנה א' ס"פ וישב, הל' חנוכה אות כג) בתורה (בנביאים) פרשת היום ע"ד 'צום הרביעי' ו'צום החמישי' (על-דרך שבכל יום אומרים שירו של יום וכיוצא-בזה). פרשת היום: מלכי-ב כה, א-כא. ירמיהו לט, ב. נבי-כז. דברי הימים-ב לו, ז-כ.

33) ספר-המנהגים.

34) ספר-השיחות תש"נ ח"ב עמ' 579 הע' 189 (ועד"ז בכ"מ, כגון לקוטי-שיחות כרך כד עמ' 336, כרך כח עמ' 287, סה"ש תשמ"ח ח"ב עמ' 564 ה' 117 וסה"ש תנש"א ח"ב עמ' 708 ועמ' 733). וראה בהערה 61.

35) אולי הכוונה למשניות ממסכת זו העוסקות בענייני התעניות, מפ"א מ"ד עד ספ"ג.

36) אג"ק חלק יא עמ' שו. ומה שבתשעה באב תשמ"ח סיים הרבי במנחה דת"ב את המשניות דמו"ק, אולי היתה הנהגה חד-פעמית או אישית. וברשימות היומן עמ' תככ כתב ע"ז 'במנחה – איני יודע'. מלשון מכתב זה ברור, שה"ה לכל השיעורים הקבועים שאדם נוהג ללמוד בכל יום. ומציין שם ללוח היום-יום ביום זה, וגם שם הלשון "כל השיעורים".

37) ומ"מ רצוי ללמוד מענינא דיומא, ראה המובא לעיל הערות 19, 32.

38) ספר-המנהגים עמ' 47. ובמכתב המצויין שם: "כן הורה גם-כן כ"ק מו"ח אדמו"ר. ויש לומר אשר בתשעה באב מפני החלישות שבקדושה אין הטומאה מתאוה כל-כך לשרות, ועל-דרך מה שכתוב בשו"ע רבנו מהדורא בתרא ס"ד, ומתפשטת רק עד קשרי אצבעותיו" – אג"ק ח"ג עמ' קמו, עיי"ש.

39) לוח כולל-חב"ד, על-פי שו"ע אדמוה"ז ס' תר"ג ס"ג.

הוא המפטייר. חצי קדיש⁴⁹. הפטרה בירמיהו (ח, יג – ט, כג) "אסוף אסיפם"⁵⁰.
כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב היה עולה למפטייר.

ולפעמים בשחרית וגם במנחה.
אמירת כל הקינות⁵¹. אשרי. ובא לציון גואל,
ומדלגים פסוק "ואני זאת בריתי". קדיש שלם בלא
תתקבל. עלינו. קדיש יתום. בסיום תפילת שחרית
אין אומרים 'שיר של יום' ואין כאלוקינו⁵². לאחר
מכן קורא כל אחד ואחד לעצמו 'איכה'⁵³.

שיעורי תורה:
אמירת תניא היום: לכאורה – אין בזה הגבלה⁵⁷,
ובכל זאת עדיף לומר את השיעור היומי לפני מנחה
(השלמה – מצאת הכוכבים, כרגיל).

אם יש ברית-מילה, מלים אחר הקינות⁵⁴. האב
והאם, המוהל והסנדק מותרים ללבוש בגדי שבת
(אך לא נעליים) עד אחר המילה. מברכים על הכוס
ונותנים לתינוקות⁵⁵.

אמירת תהילים וחומש דחת"ת היום: רק לפני
מנחה⁵⁸ ואילך (השלמה – מצאת הכוכבים, כרגיל).
לימוד הרמב"ם היום: ג"פ ליום וספר המצוות –
כדין 'בית הבחירה'. פ"א ליום – השנה אין מניעה⁵⁹.
לימוד ענייני בית-הבחירה היום: אחרי חצות
היום⁶⁰ (השלמה – מצאת הכוכבים).

אין 'שאלת שלום' בתשעה באב. וכן אין לומר
'בוקר טוב' וכדומה, או לשלוח שי לחברו. מי

עד חצות היום⁶¹ (12:47 בתל-אביב), אסור
לעשות מלאכה שיש בה שיהי קצת. ואין מכינים

תקס"ה ס"ק ז.

וכן נהג הרבי (בשנת תשמ"ח), וכמ"ש בשערי-אפרים שער ח
סעיף צט, וזאת למרות דברי אדמו"ר (ע"פ המג"א) בשו"ע שלו סי'
רפב סי"ב וי"ח שאין להפסיק בקדיש בין המפטייר להפטרה (וכמו
שהקשה בגיליון רע"א לסי' תקנ"ט ס"ד). וראה בס' בירור-הלכה
תנינא סי' תקנט שריכו עשרות שיטות הסוברות שיש לנהוג כן (אך
לא ביאר הטעם). דנו בזה ב'התקשרות' גיליונות: תתל"ו, תתמ"ז
ותתנ"ו.

56 שו"ע סי' תקנ"ד ס"כ ומשנה-ברורה שם.

57 ראה לעיל ציון 42.

58 מפשטות הלשון בספר-המנהגים "וכל השיעורים השייכים
לשחרית" ניתן היה להבין שהכוונה גם לתהילים, אבל מהמסופר
בס' המנהגים על אדמו"ר מוהרש"ב שהיה אומר תהלים בשעה
שהתפללו הציבור שחרית, מוכח לכאורה שגם בתהלים אין הגבלה.
מאיך עיין במענה הרבי בשס' 'תורת מנחם – מנחם ציון' ח"א עמ'
312, שהרבי בתוך שבעה נמנע מלומר שיעור תהלים לפני התיבה
משום שתהילים ענינו גם "נעימות וזמירות" שהוא ענין של שמחה,
ומקשר זאת עם אמירת תהילים בת"ב, ע"כ. ולפ"ז מתירין תהילים
במנחה רק בגלל "סדר היום", ובשחרית היתר הוא רק על חולה
וכי"ב. וע"ע.

59 ראה לעיל בסוף הערה 8.

60 סה"ש תנש"א ח"ב עמ' 691 סוף הערה 87. והנה בלקוטי-שיחות
כרך כח עמ' 286 איתא, שהואיל והשיעורים בתורה הם "חיי נפש",
הרי זה גם למי "דלא ידע מאי קאמר" (למרות שכמובן, מאותה
סיבה, צריך לעשות הכול על-מנת להתעמק בהם), וזה כולל חת"ת,
רמב"ם ו'בית הבחירה', עיי"ש.

והעירני ח"א, שאולי כיוון שמותר ללמוד ענייני בית-הבחירה אחה"צ
– ניתן יהיה גם לסיים אז מס' מידות ותמיד, אף שבשיחות (כמה
מהן צוינו בהערה 34) לא נזכרה בפירושו בעניין הסיים היום אלא
מס' מו"ק (אלא שברוב המקומות הלשון היא "בלימוד המותר או
ע"פ שו"ע" וכד'). כן לכאורה ניתן לסיים מסכת סוטה, שסיומה –
מהענינים המתורים בת"ב.

61 ב'תורת-מנחם – התועודיות' תשי"א שבהערה 29: "כפי
שראיתי על הרבי – הנה בתשעה באב לאחר חצות היום לא היתה
ניכרת עליו מתיחות ועצבות".

50 רמ"א סי' תקנט ס"ד.

51 לאמירת פיוט 'אלי ציון' – נהג הרבי לעמוד (המנהגים השונים
בזה ראה נטעי-גריאל פרק סא סעיף יב, ושי"ג). כמדומה שחוזרים
את הפזמון 'אלי ציון' רק בסוף הפיוט, ולא בין בית לבית.
אין אומרים את הקינות שחברו בדורותינו לזכר קדושי השואה
(ראה ב'כפר חב"ד' גיליון 1005 שהרבי שלל זאת. וראה נטעי-
גריאל שם ס"ד).

52 נשים רשאיות, לכאורה, לומר (אם נוהגות בזה): שיר-שליים,
'אין כאלוקינו', חומש דחת"ת (ומה שהורה להן הרבי) ענייני 'בית
הבחירה' – מייד אחרי חצות היום. גברים אומרים זאת כדלהלן רק
אחרי ק"ש בתפילין דרש"י – כנראה כסדר השלמה דשחרית.

53 אצל אדמו"ר מוהרש"ב בשחרית היו מסיימים את התפילה
בשעה 12:30 לערך [וכיוון ש"התחילו בשעה 8, לא יאוחר מ-8:30"
(רשימות היומן' עמ' תד)]. הרי שהאריכו הרבה בקינות. וראה
בשערי-תשובה ר"ס תקנ"ט, שבמקום שאין מאריכין בקינות, טוב
שלא להשכים, בעניין שישוה באמירת הקינות עד סמוך לחצות
היום], ואחר כך היה אומר [לעצמו, לא בציבור] 'איכה' במשך שעה
וחצי לערך, ורק אחרי כן ישל על כסא כרגיל – ספר-המנהגים עמ'
48.

54 בספר מהר"ל – מנהגים (הוצאת מכון-ירושלים ס"ע רנה)
איתא, שאז, ב'ובא לציון', אומרים 'ואני זאת בריתי'. וצ"ב מנהגנו
בזה.

55 לוח כולל-חב"ד.

אין כאלוקינו⁶⁹, וכל השיעורים (כולל: חת"ת⁷⁰. וענייני בית הבחירה⁷¹) השייכים לשחרית⁷². ואחר-כך סדר תפילת מנחה.

מנחה⁷¹: וידבר. קטורת. אשרי. חצי קדיש. קוראים 'ויחל' לשלושה אנשים, והשלישי מפטיר ב"דרשו ה' בהימצאו". יהללו. חצי קדיש. שמונה-עשרה. אומרים 'נחם' בכונה ירושלים, ו'עננו' (בתפילת לחש) ב'שומע תפילה'⁷³. שכח 'נחם' - אומרה בברכת 'שמע קולנו' אחר 'עננו', או ברצה' קודם 'ותחזינה', או ב'מודים' קודם 'על כולם', ואם שכח - אינו חוזר⁷¹. שכח 'עננו' - יאמרנה (ללא חתימה) אחר 'אלוקי נצור' קודם 'יהיו לרצון'⁴¹.

בחזרת הש"ץ אומר 'עננו' בין גואל לרופא, 'נחם' בכונה ירושלים, "אלוקינו ואלוקי אבותינו, ברכנו..." (או נשיאת כפים - לנוהגים אותה בכל יום. ונותלים ידיהם תחילה עד הפרק⁷⁴). קדיש תתקבל. עלינו. קדיש יתום⁷².

לאחר מנחה, (קודם השקיעה⁷⁵) מניחים תפילין

(כמו בהנחת תפילין דר"ת בכל יום). אין לחזור תיבות "ה' אלוקיכם" (ראה אג"ק חט"ז עמ' רצד). וצריך ביאור מ"ט חוזר אצלנו הש"ץ "ה' אמת" בק"ש שבסדר התפילה בשבתות וימים טובים בשחרית, אף שהוא לאחר זמנה. ואולי מפני שמהצד הרוחני צ"ל גם אז רמ"ח תיבות כנגד רמ"ח איברים.

69 מתחילים כרגיל "קוה אל ה'", עד "את עמו בשלום". לכאורה ברור, שאין מקום לומר [שוב, או כששכחו בשחרית] את המשניות (של האבל ויארציט) **דשחרית** (אמנם י"א, שבימים שהרבי נהג לומר קדיש שלא בימי הקריאה, היה אומר משניות וקדיש לפני מנחה. ויש לברר).

70 לכאורה, את שיעור התניא ניתן היה לומר בבוקר, ראה לעיל הערה 37, אבל כאמור, מהלשון **כל** השיעורים' משמע שסדר האמירה צ"ל דווקא אחרי שחרית, וכדלהלן הערה 73 (ככל שבירתי, התניא שהיה הרבי אומר בזמנים מסויימים לפני שחרית **לא היה** השיעור היומי).

71 ראה ספר-השיחות תנש"א ח"ב עמ' 691 (ושם, שיש לזה השלמה במוצאי היום).

72 ראה גם אג"ק חלק יז עמ' קמו, שטוב ללמוד שיעורי חת"ת בסמוך לשחרית. ובשו"ע אדמו"ר סי' קנה ס"א, שכן עדיף לגבי כל שיעורי תורה הנלמדים ביום.

73 מי שאינו מתענה, לא יאמר 'עננו' (גם לא 'ביום צום התענית הזה'). ראה הדעות בזה בפסקי תשובות סי' תקס"ה ס"ק א.

74 הוראת הרבי ביו"כ, ראה 'אוצר מנהגי חב"ד' אלול-תשרי עמ' ריו. ושם, שגם הם צריכים ליטול ידיהם במוצאי היום ג"פ לסיורוין עד הפרק.

75 ראה פסקי הסידור אות נג. 'סדור רבינו הזקן עם ציונים והערות' עמ' פג. אך מסתבר, שמי שלא הניח עדיין - יניחם גם אחרי השקיעה.

צורכי סעודה⁶². ואין יושבים על הספסל⁶³ [גם אחרי חצות, עד סיום הקינות⁶⁴].

כתב הרבי נשיא דורנו: "לא ראיתי את כ"ק מו"ח אדמו"ר הולך לבית-החיים בתשעה באב"⁶⁵.
מנחה:

תפילת מנחה - בשעה מאוחרת יחסית⁶⁶.
'אגרא דתעניתא' (=דמי הסעודות שנחסכו בגלל התענית) - נותנים לצדקה לפני תפילת מנחה⁶⁷.
מתעטפים בטלית ומניחים תפילין בברכה. קריאת-שמע (כדי לומר קריאת-שמע בתפילין, אומרים את כל שלוש הפרשות⁶⁸). שיר-שליום.

62 וכבר כתבו, שיותר טוב לעסוק בצורכי סעודה אפילו קודם חצות, מאשר לדבר דברים בטלים וכדומה (טור-ברקת סי' תקנ"ט ס"ק י).

63 לוח כולל-חב"ד, על-פי שו"ע שם ס"ב ונו"כ.

64 כן מוכח מלשון ספר המנהגים 'אחר חצות היום ואחר סיום הקינות - יושבים על הכסא כרגיל' ומציין לסי' תקנ"ט ס"ג. והכוונה שכדי לשבת צ"ל שני התנאים - הן חצות (שלפני זה, גם לאחר הקינות, אין לשבת על הספסל כמ"ש במשנה ברורה שם ס"ק יב ע"פ הרמ"א שמיקל בזה, כי השו"ע כאן כתב כמנהג צרפתים שהביא בב"י בשם מהר"ם, שיושבים ארצה עד המנחה), והן סיום הקינות (גם אם לא הספיק לסיימן לפני חצות, כי יושבים לארץ כדי לקונן כדלעיל הערה 24. ולכאורה גם כ"ק אדמו"ר מהורש"ב אמר קינות אחרי חצות, כדלעיל הערה 53). ולא כהנמנעים מאמירת או השלמת הקינות אם כבר עבר חצות היום.

בהערה בספר המנהגים שם הביא, ש"א שאין רשאי להחמיר לישב על-גבי קרקע אחר-כך (אפילו אם אין בכך משום יוהרא. כן כתב במקור שצויין שם).

65 ספר-המנהגים עמ' 47. וראה הסבר ע"ז באג"ק חלק יא עמ' שז. 66 ספר-המנהגים שם, ע"פ שו"ע אדמו"ר סימן קכט. וראה בס' 'מנהגי ישראל תורה' סי' תקנ"ה ס"ק ב, שיש המתפללים מנחה גדולה בת"ב כזריזין מקדימין להנחת תפילין, ודחה זאת. וכ"ק אדמו"ר נשיא דורנו היה מתפלל בקביעות בכל התעניות, כולל תשעה באב, בשעה הרגילה לתפילת מנחה בכל יום (15:15).

בכ"החיים סי' תקנ"ט ס"ק יט הביא מס' פתח-יעולם (שמחברו היה מחסידי חב"ד), שבמנחה תולין את הפרוכת במקומה כמו שלובשים את הטלית. וכן מנהגנו, וכך נהגו אצל הרבי (הרה"ח ר"ל ש' גרונר).

67 כדאיתא בספרים (מטה-משה סי' תשנ"ו, אליה רבה סי' תקס"ו ס"ק ב) שביום התענית יש ליתן סכום הסעודות לצדקה, כדי שדמי המאכלים שאינו אוכל ושורת באותו יום אכן יעלו לקדושה ממש - 'התועדויות' תשמ"ח ח"ב עמ' 460.

68 ודלא כמשה-ברורה סי' תקנ"ה ס"ק ה. וראה בס' 'מנהגי ישראל תורה' סי' תקנ"ה ס"ק ג, ובספר 'נטעי-גבריא' ה' בין המצרים, בשו"ת שבסוף הספר (במהדו"ב - סימן יט) בענין זה.

אך כיוון שאין כאן עניין בהשלמת רמ"ח אברים (כב"ק"ש קטנה לצאת י"ח, וק"ש שעל המטה) אלא רק לומר הפרשה בתפילין

דרבננות⁷⁶ ואומרים קריאת שמע, קדש, והיה כי יביאך, ושש זכירות⁷⁷.
סיום הצום⁷⁸ – בצאת הכוכבים.

יום שני

י' במנחם-אב

מוצאי הצום: "כמדומה, שבליל מוצאי תשעה באב נוטלין את הידיים ג' פעמים לסירוגין כמו נטילת ידיים שחרית, אבל בלא ברכה"⁷⁹. הנטילה – לפני קידוש לבנה⁸⁰. וכן נועלים הנעליים ורוחצים הפנים תחילה⁸¹. מבדילים על הכוס – "הנה אל ישועתי"⁸², ברכת הגפן ו'המבדיל' בלבד (בלי נר ובשמים), ומקדשים את הלבנה.

(76) לעצם ההנחה בת"ב – "מסיפורי כ"ק מו"ח אדמו"ר על-דבר הנהגות אביו כ"ק אדמו"ר מהרש"ב. והוא דלא כמו שכתב במשמרת-שלום ס"מ משו"ת הרמ"ע מפאנו" – ספר-המנהגים שם [וראה שם להלן עמ' 77 אודות אבל ר"ל בתוך שבעה שיניח תפילין דר"ת, בשם הרה"צ הרה"ח ר' הלל מפאריטש, ושכן מובא בשם המקובל מוהר"ר שלום שרעבי].

(77) ספר-המנהגים, והאמירות – ה"ה מכלל סדר היום.
(78) בלוח השבוע (סוף גיליון תקע"ד) הובא מיומן פורים תשכ"ה שאמר הרבי שניתן להקדים תפילת ערבית לפני צאת הכוכבים (כמ"ש במטה אפרים סעי' תר"ב סעיף כט). אבל בפועל לא נהגו כך במניין של הרבי כל השנים (בכל התעניות), ואולי היה אז מצב מיוחד למישהו.

(79) "לא שמעתי זה בפירוש, אבל למדתיה המנהגת מוצאי יום-הכיפורים" – ספר-המנהגים.

(80) כמו במוצאי יום-הכיפורים – אג"ק חלק כ עמ' רפד.

(81) לוח כולל-ח"ב, מוצאי יו"ה כ.

(82) כן נהג הרבי (וכן מנהגו במוצאי יו"ט, כדעת הלבוש והפרמ"ג במשבצות ר"ס תצא, דלא כמנהג העולם – הובא בלקוטי מהר"ח ח"ב פבא, וש"נ – שאם אין זו תחילת שבוע א"א פסוקים אלו. וכיוון שאין זו הנהגה מיוחדת למוצאי ת"ב, צ"ע מ"ט כתב בלוח כולל תב"ד כאן להתחיל ההבדלה כמנהג העולם, והרי ביו"ט לא כתב כן).

אין אוכלים בשר ואין שותים יין הלילה, ולהסתפר ולכבס מותר⁸³.

אולי יש לומר שבהוספה בלימוד (דט"ו באב) מתחילים כבר מתשעה באב ואילך⁸⁴.

יש לערוך 'סיום' גם במוצאי תשעה באב⁸⁵.

כתב הרבי: "אם יתעכב חסוֹשֵׁלֹם משיח בימים הבאים, ימשיכו בעריכת 'סיומים' גם בימים שלאחרי זה, עד חמישה-עשר באב, ועד בכלל. ולקשר ה'סיום' (ב'משפט' – הלכה) גם עם נתינה לצדקה. ובמקום המתאים – לקשר את ה'סיום' – "יומא טבא לרבנן" – גם עם סעודה והתוועדות. פעם אמר הרבי: "עניינים הטובים (דתורה ומצוות וכו') שנעשו בשלושת השבועות – יש להמשיך בהם גם אחר תשעה באב, כדי לזרוז הגאולה כו'. וגדול זכותו של חודש מנחם-אב, כזמן מסוגל (מזל אריה) לתוספת בעבודת ה'"⁸⁶.

יום שישי

י"ד במנחם-אב

בקריאת שמו"ת קוראים את עשרת הדברות ב'טעם התחתון'⁸⁷.

(83) לוח כולל-ח"ב ד' מרמ"א ס' תקנ"ח. ובפסקי תשובות שם ס"ק ג ונטעי גבריאל ס"פ צו הוסיפו גם: היתר ברכת שהחיינו ושמיעת כלי-זמר).

(84) כהוספה על האמור בש"ס סוף תענית בזה, משמעות המג"א או"ח רלח – לקוטי שיחות חלק יד עמ' 206, הערה ד"ה 'בנתנם סימן', עיי"ש.

(85) "ועי"ז תהיה מעלה נוספת – שני סיומים" (בת"ב עצמו ובמוצאי ת"ב... שיכפול' קשור עם הגאולה" – 'התוועדויות' תשמ"ט ח"ד עמ' 94).

(86) משיחת ש"פ ואתחנן תשמ"א, בלתי מוגה, שיחות-קודש תשמ"א ח"ד עמ' 409-408.

(87) שו"ע אדה"ז ס' תצד סעי' יא.

לזכות

אנשי החסד הדגולים

הרה"ח ר' אברהם משה דייטש והרה"ח ר' גבריאל גופין שיחיו

ולע"נ האחים הרה"ח ר' זלמן יודא ור' יוסף יצחק,

בני הרה"ח ר' שלום ישעיהו ע"ה דייטש